

Det sexuella riskbeteendets kulturella illogik

Om nicaraguanska ungdomars möjligheter att utöva makt över sitt sexliv¹

STAFFAN BERGLUND är sociolog vid institutionen för kultur och medier, Umeå universitet. Han har intresserat sig för social utveckling, etnicitet och demokrati-frågor i Latinamerika och bl.a. skrivit *The National Integration of Mapuche – Ethnical Minority in Chile* (1977) och avhandlingen *Resisting Poverty – Perspectives on Participation and Social Development* (1982). Är nu engagerad i ett tvärvetenskapligt forsknings-samarbete rörande reproduktiv hälsa i Nicaragua. Har tillsammans med Karin Ljuslinder publicerat boken *Humor som samhällsmoral – svenskar och invandrare på den svenska TV-humorns arena* (1999).

Sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter är globala folkhälsoproblem (WHO 1993) som även innefattar de nordiska länderna (t.ex. Traen 1993; Edgardh 1992, 1999; Forsberg 2000). Oönskade barn innebär ofta negativa konsekvenser inom familjen som t.ex. misshandel och undernäring, och HIV-infektioner är dödsbringande, framför allt bland tredje världens resurssvaga befolkningsgrupper (Alvarez et al. 1987).

I många länder, kanske främst katolska som t.ex. Nicaragua, utgör dessutom komplikationerna efter illegala aborter en av de vanligaste dödsorsakerna bland unga kvinnor (Garfield/Williams 1992:120).

På ett deskriptivt plan råder generellt ett avsevärt internationellt samförstånd rörande vad det är för bakgrundsvariabler, situationer och sammanhang som medverkar till att beröva unga människor makt över sitt sexualliv.

Framför allt är det faktorer som knappa ekonomiska omständigheter, låg utbildningsnivå, dåligt självförtroende, ytliga kamratrelationer, otillfredsställda behov av kärlek, oroliga familjerelationer i termer av t.ex. frånvarande fäder, ansträngd kommunikation med modern och över huvud taget avsaknad av nära, tillitsfulla, förtroliga, vägledande kontakter med vuxna som i olika kombinationer determinerar unga människors exponering för fatala medicinska och sociala risker (t.ex. Ruusuvaara 1983; Marques/Ebrahim 1991; Odhner 1991; Linares m.fl. 1992; Berglund m.fl. 1993; Luster/Small 1994; Billy m.fl. 1994).

UNDERORDNING OCH RISK

I korta ordalag kan man säga att materiella beroendeförhållanden och längtan efter emotionell närhet i kombination med kulturellt sanktionerad underordning i enlighet med patriarkaliska värderingssystem gör det svårt speciellt för ensamma och utblottade kvinnor att våga kräva mer av livet än åtminstone möjligheten till något slags, oftast materiellt, skydd från en eller flera män (Berglund m.fl. 1993). Precis som White/DeBlassie (1992) uttrycker det så kan man se sexuell aktivitet som en temporär tillfredsställelse av emotionella behov samtidigt som det är en manifestation av avsevärt beroende snarare än oberoende.

Det är väl också därför som långt ifrån alla unga kvinnor egentligen själva ville ha varken sitt första eller senaste samlag på det sätt som det blev. Närmare bestämt bara sextiofyra procent av svenska unga kvinnor fjorton-tjugo år tycker att det blev rätt (Forsberg 2000:38). Samma iakttagelse gör Abma m.fl. (1998) som explorativt har undersökt omständigheterna kring unga (femton-tjugofyra år) amerikanska (svarta, vita, latinska) kvinnors första samlag. Så många som en fjärdedel av undersökningspopulationen verkade inte vilja ha haft det könsumgänge som de uppenbarligen gav sitt medgivande till. Så många som nio procent av kvinnorna, framför allt yngre och med trassliga hemförhållanden, angav att deras första samlag över huvud taget inte var frivilligt.

Det Abma m.fl. visar med sin undersökning är att ju mindre intresserad en ung kvinna är av intimt umgänge, desto sämre kontroll har hon generellt över situationen och ju mindre är sannolikheten att omständigheterna "tillåter" (inte minst beroende på bristande möjligheter

till planering p.g.a. det delvis ofrivilliga samlagets relativa överraskningsmoment) användning av preventivmedel vilket i sin tur gör könsakten mer riskabel än nödvändigt och önskvärt. Kvinnans icke-underordning i ett förhållande är helt enkelt positivt korrelerad med preventivmedelsanvändning (Jørgensen m.fl. 1980) och därmed riskhämmande.

Detta resonemang finner också indirekt stöd i våra nicaraguanska data där det finns ett samband mellan att inte ha kunnat gå i skolan t.o.m. femte klass och att bli gravid innan man är sjutton år. Utbildning är utan tvekan ett av de viktigare fundamenten bakom våra möjligheter att ackumulera social makt, och det finns goda skäl att anta att den unga kvinnans förutsättningar att utöva inflytande över den egna säkerheten i en samlagssituation ökar med den insikt och det självförtroende som av olika anledningar kan förväntas följa mer eller mindre direkt av utbildning (Zelaya 1999). Dvs. utbildning utgör som råvara principiellt en grundläggande motkraft till underordning – åtminstone så länge vi inte börjar problematisera utbildningsbegreppet t.ex. i termer av dess disciplineringsdimensioner.

FATTIGDOM OCH RISK

Materiell nödställdhet är definitivt en central orsak bakom många utsatta kvinnors kompromissande med sina kunskaper och erfarenheter rörande den sexuella gemenskapens riskabla dimensioner. Speciellt den nicaraguanska kvinnans situation är ett synnerligen väldokumenterat skolexempel på denna situation (t.ex. Lancaster 1992; Renzi/Agurto 1993; Johansson 1999; Ellsberg 2000). I det familjestrukturellt söndertrasade Nicaragua

(Collins 1990) är ensamstående kvinnor försörjningsansvariga i närmare fyrtio procent av hushållen utan att för den skull ha självklar makt över sin livssituation (Leví 1993).

Det råder således ett starkt samband mellan fattigdom och såväl hälsa i allmänhet – vilket WHO fastställde redan 1950 – som fatala komplikationer av sexuell praktik (Berglund m.fl. 1993). Det absolut mest avgörande för våra möjligheter att utöva inflytande över våra liv handlar ju om vilken tillgång vi har till de traditionella fundamenten för ackumulation av social makt som produktionsmedel, finansiella resurser, sociala och politiska nätverk, hälsa och utbildning osv. (Friedmann 1979:101; Berglund 1982:17). Varken i Nicaragua eller i någon annan internationell samhällelig gemenskap räcker emellertid vare sig materiellt beroende eller brist på utbildning som förklaring till sexuellt riskbeteende. Varken nationell eller individuell välfärd immuniserar tyvärr på något självklart sätt någons eller ett samhälles befolkning mot vare sig sexuellt överförbara sjukdomar eller oönskade graviditeter. Välfärd ökar bara – förutom kunskapen om olika alternativa handlingsvägar, deras olika innehåll och villkor – antalet realiserbara valmöjligheter i framför allt materiellt hänseende.

Jämförande intervjuer med svenska och nicaraguanska ungdomar i gymnasieåldern indikerar att yngre kvinnor i Nicaragua inte har något som kan kallas valfrihet när det gäller sex jämfört sina svenska kompisar. Det finns egentligen inget annat val, dvs. sätt att utöva makt över sin livssituation, för de nicaraguanska flickorna än att ytterst explicit och konsekvent säga nej till sexuellt umgänge så länge man har aspirationer och materiella förutsättningar att t.ex. via utbildning

bygga sig en egen plattform för oberoende. I det här fallet blir paradoxalt nog katolska kyrkans traditionella regelbyggnad plötsligt en progressiv kraft i sammanhanget genom att det dominerande normsystemet gör flickans nej legitimt, och t.o.m. inför den eventuelle pojkvännen förståeligt och acceptabelt – även om han i enlighet med machismosyndromets krav på honom som man ändå fortsätter att enträget ge henne *la terapia*, dvs. uppvakta henne å det mest raffinerade, och efterfråga *la prueba de amor*, dvs. beviset på hennes kärlek genom att gå med på sex.

INFORMATIONSPROBLEMATIKEN

Sexlivets makt- och kontrollmekanismer involverar uppenbarligen, förutom de centrala resursfördelningsaspekterna, också andra mer subtila sociala, kulturella, psykologiska interagerande omständigheter som vi vet ganska lite om.

Inte desto mindre förstås och hanteras som regel sexuellt riskbeteende fortfarande som väsentligen ett informations- eller kunskapsproblem. Från folkhälso-politiskt håll oroar man sig bl.a. för att pornografin skall ta över sexinformationen och förmedla "fel" typ av sexkunskap (Ådin 2000:4).

I de flesta länder, inte minst det katolska Nicaragua, råder på liknande sätt en traditionell, officiellt förankrad, common sense om att all information och meddelandeinnehåll som har med sex att göra potentiellt inspirerar och uppmuntrar till realiserat könsumgänge.

Liknande oro har i alla tider funnits i de flesta kulturella och politiska sammanhang trots att det inte finns några avgörande belägg för att varken "fel" eller "rätt" kunskap i grunden skulle kunna vara det

Two unga män redovisar sin syn på jämställdhetens Nicaragua. Författaren till höger. Foto: Lars Gardfors.

som avgör hur predisponerad man är för att hantera sitt sexualliv på ett destruktivt sätt. I många länder är, och i de flesta har, pornografi någon gång varit förbjuden utan att förbudets vara eller icke, varken förr eller nu, stått i något påvisbart samband med vare sig tidiga graviditeter, spridningen av könssjukdomar eller sexuella övergrepp (Kutchinsky 1972; Forsberg 2000).² Rent hypotetiskt verkar det snarare som om finns anledning att fråga sig om det inte är så att det är i de mest förbudsbenägna sociala formationerna som ungdomar har den sämsta kontrollen över sina sexualliv i dag, t.ex. uttryckt statistiskt i termer av för tidiga, oönskade graviditeter. Danmark legaliserade porren som första land 1967 medan Sverige som andra land väntade till 1971. Trots detta är ungdomarnas situation i dessa länder stati-

stiskt sett betydligt mer gynnsam i de flesta avseenden som har med makt över sexlivet att göra.

KUNSKAPENS BETYDELSE

Varken i Nicaragua (Berglund m.fl.1993) eller t.ex. i de skandinaviska länderna (Jarlbro/Persson 1990; Edgardh 1992; 1999; Forsberg 2000) är kunskap om könssjukdomar, befruktningsmekanismer och preventivmedel en tillräcklig resurs för att vi självklart skall avhålla oss från att ta risker i sexuella situationer. Över huvud taget är korrelationen mellan kunskap och sexuellt beteende mycket svag enligt bl.a. Langer & Warheit (1992). I Nicaragua råder ingen generell okunskap om varken kondomens fördelar eller nackdelar. Ändå

är det bara cirka hälften av den manliga befolkningen i urbana områden och en fjärdedel på landsbygden som någon gång använt kondom. Ingen i vårt Nicaragua-material skyddade sig och sin partner med kondom vanemässigt utan bara då och då i bedömda smittrisksituationer (Zelaya m.fl. 1996). I det avseendet kan säkert traditionell sexualundervisning (Haesert 1994) fungera bra för att meddela formell kunskap som sådan men utan att nödvändigtvis självklart resultera i preventiva beteendemönster.

När det gäller sexuellt riskbeteende råder en ganska slentrianmässig övertro på massmediernas betydelse både som förgörare och undsättare av dagens ungdom. Idéinnehållet i Strasburgers bok *Adolescents and the Media* (1995) utgör en idealtyp vad gäller den här varianten av folkhälsostrategiska återvändsgränder. Resonemanget vilar på modellteoretisk grund och går, vad gäller massmediernas negativa inverkan, principiellt ut på att det mesta av innehållet i dagens medieutbud är sexuellt suggestivt och fungerar som instruerande manus för sexuellt beteende. Det ungdomar enligt det här synsättet kommer i kontakt med via t.ex. film och television är sällan självkontroll, preventivmedel, avhållsamhet och ansvar utan framför allt långa kyssar, samlag utanför äktenskapet, prostitution, ständiga sexuella anspelningar i tid och otid i de flesta genres, och sex som action i stället för ett sätt att uttrycka ömhet och kärlek. Inte desto mindre bedöms i bl.a. Nicaragua även icke-pornografisk spelfilm vara olämplig (förbjuden) för ungdomar under tjuogoett år om den innehåller ömhets-scener som betrakas som "alltför" sinnliga. Av samma skäl måste man i Norge vara femton år för att få gå på operor som t.ex. *La Traviata*, *Così fan Tutte*, *Salome*,

Choderlos de Laclos, *Farliga förbindelser* m.fl. ("Norsk fars", Expressen 2000:2). Inte ens det mest extrema filmvåld är underkastat den här typen av gränsdragningar. Underhållningskärlek är tydligen farligare än underhållningsvåld.

MORAL OCH MEDIER

Man glömmer här av någon anledning bort att den "rätta", "goda", traditionella moralen aldrig lämnat den massmediala arenan. Den samexisterar ständigt och kontinuerligt, som den alltid har gjort, med det utbud som moralpaniken bjuder att fördöma, dels som egna program i form av t.ex. talkshows, dokumentärer, socialreportage och utbildningsproduktioner men framför allt som ett i de flesta programtyper med sexrelaterat innehåll ständigt närvarande referensmaterial mot vilket kulturella överenskommelser om vad som är moraliskt respektive omoraliskt blir synliga och bekräftade som rättesnören varje gång de utmanas av gränsöverskridande beteenden.

Enligt moralpanikens anhängare handlar i stället massmediernas positivt pedagogiska möjligheter om att massmedieinnehållet måste planeras, och Strasburger avslutar följdriktigt sitt korståg med att föreslå hur man kan höja massmedieutbudets informativa kvalitet och immunisera barn och ungdom mot massmedieinnehållets skadliga effekter. Tyvärr är dock som sagt det sexuella riskbeteendets problematik lite mer komplicerad än bara en fråga om att ersätta "fel" innehåll med "rätt" sådant i olika informations- eller underhållningssammanhang.

Kuba är ett bra exempel på hur komplicerade sambanden är mellan kulturellt, religiöst, ekonomiskt, socialt, politiskt,

sexuellt sunt förnuft och de sätt på vilka ungdomars sexuella praktik faktiskt tar sig uttryck. Trots (till skillnad från Nicaragua) relativt hög kvalitet på sexualundervisningen inte minst i form av att etablissemangen *inte* försöker undanhålla ungdomarna kunskap; trots (i likhet med Nicaragua) det moraliska arvet från katolska kyrkan; trots (till skillnad från Nicaragua) det kraftigt gynnande sociopolitiska samförståndet rörande jämställdhet mellan män och kvinnor; trots (till skillnad från Nicaragua) den med revolutionen följande socialistiska moralen som fördömer sexuellt förtryck, kvinnoförtryck och ansvarslös kärlek; trots (till skillnad från Nicaragua) den relativa isoleringen från internationella massmedier; trots (till skillnad från Nicaragua) pornografiförbud har Kuba (Rimby 1997) i stort sett samma problem som Nicaragua och den större delen av den övriga världen vad gäller tidiga graviditeter och spridningen av könssjukdomar.

DISKURSIV SAMEXISTENS

Vi behöver alltså veta mer om samspelet mellan biologiska, sociala, psykologiska, ekonomiska, kulturella och materiella faktorer i olika sammanhang och vad det är i en viss situation som gör ett visst beteende logiskt och t.o.m. rationellt trots de latent riskerna. De sätt på vilka vi ger uttryck för vår sexualitet i termer av med vem, när, hur och varför är som vi vet i hög grad socialt konstruerad inom ramen för kulturella konventioner. Men innebär detta t.ex. att biologin tar över när vi åsidosätter varningsklockorna? Vi måste givetvis beakta den eviga spänning och interaktion mellan natur och kultur och den sexuella åtråns fysiska dimensioner men ännu viktigare

att undersöka är samspelet mellan olika samexisterande, i viss mån kanske sinsemellan konkurrerande och t.o.m. konfliktnivaer men inte desto mindre integrerade och ömsesidigt belönande, diskursiva regelsystem inom ett och samma samhälle och kulturella kontexter. Ett sådant exempel är återigen artikulationen mellan den katolska kyrkans traditionella krav på föräktenskaplig sexuell abstinens och det samexisterande machismosyndromets yrkande på sexuell frihet för män. Båda förhållningssätten ges legitimitet och omhuldas kontinuerligt och samtidigt, inom och via olika kunskapsinstitutioner i det nicaraguanska samhället. Det är därför det kan vara mycket svårt att i ett givet, hegemoniskt dominant, kulturellt och ideologiskt sammanhang förstå meningen i ett visst, uppenbarligen dysfunktionellt, beteende ur en viss "objektiv" synvinkel, medan agerandet framstår som fullständigt logiskt och rationellt om det sätts in i ett annat sub(ungdoms)kulturellt sammanhang.

För att kunna identifiera de logiska och subjektivt rationella kopplingarna mellan tänkande och praktik måste vi följaktligen, enligt den deltagarorienterade aktionsforskningens vetenskapliga principer (t.ex. Hall 1975), tillsammans med ungdomarna själva, lära oss mera om sexualitetens kulturella och ideologiska rotfäste i en stor variation av olika sammanhang.³ Detta underförstår, som sagt, en genomgripande undersökning av de olika kulturella, sociala, psykologiska, ekonomiska, politiska, biologiska diskurser, deras ursprung och artikulation, genom vilka vi alla ger oss själva sexuell befintlighet.

I fallet Nicaragua innebär detta en genomgående analys dels av hur sexualitet kommuniceras, på och mellan olika nivåer i det nicaraguanska samhället, och dels

Katedralen i León, Nicaragua. Katolska kyrkan väger, trots ökad konkurrens från alternativa sexualitetsdiskurser, fortfarande tungt som formare av könsroller i Nicaragua. Rollmodellen La Purísima, den rena, oskuldssfulla jungfrun Maria, föreskriver passivitet, underordning och föräktenskaplig oskuld som givna kvinnliga dygder. Att vara en bra kvinna och god mor innebär vidare dels att vänta på och stanna med sin man, och dels att avstå från artificiella familjeplaneringsmetoder och ta emot det antal barn som Gud sänder henne.

Foto: Lars Gardfors.

specifikt hur ungdomar inom och mellan sig hanterar olika typer av sociokulturell stimuli som har med sexualitet att göra. Vi skapar och definierar ju i hög grad oss själva genom den mening vi, utifrån vår alldeles egen speciella uppsättning individuella, sociala och kulturella erfarenheter och kvalifikationer, producerar, vidmakthåller och rearrangerar i vår interaktion med vår kulturella gemenskaps alla olika ansikten.

DET KOMMUNIKATIONSVETENSKAPLIGA VERKTYGET

Det är genom kommunikation som kultur såväl som ideologi manifesteras och reproduceras och ständigt förändras. Det är genom kommunikation som vi både skapar kultur och formas av den. Kultur både konstituerar och uttrycker livsformer utifrån specifika historiska, sociala och materiella villkor. Dvs., vissa attityder gentemot sex och visst sexualbeteende determineras socialt och är inte bara enkla, direkta, lineära reflexioner av dominanta ideologiska och religiösa betydelsesystem (Weeks 1981;1986). Om det vore på det sättet skulle t.ex. "alla" förbli föräktenskapliga oskulder och den ursprungliga familjebildningen skulle likaså förbli stabil. Det är som sagt andra bestämmande faktorer vi måste ta hänsyn till, inte minst materiella sådana, och vi måste närma oss, studera och förstå individen som ett socialt objekt som både är med och konstruerar och konstrueras av olika representationssystem.

Följaktligen, de sätt på vilka sexualitet uttrycker sig inom en viss social formation är . . . *a social expression of culture* (Turner 1990:12; White 1987:163). För att någorlunda förstå upphovet till ett visst sexuellt

beteende, hur människor utvecklar sin kunskap, sina attityder och positioner i förhållande till sex, måste vi undersöka de kulturella artefakter genom vilka sexualitet betecknas inom olika representations-system.

Massmedieinstitutionen utgör ett sådant representationssystem genom vilket vi lär om och förstår världen, och några av de mest klassiska forskningsfrågorna handlar om vad det är för betydelser som massmedierna producerar, hur, varför och med vilka effekter. Tillsammans, i interaktion med andra representationssystem som t.ex. skola, kyrka och andra sociokulturella kunskaps- och disciplineringsinstitutioner, erbjuder massmedierna i dag en avsevärd variation av sätt att lära sig om, förstå och reflektera världen.

I enlighet därmed handskas också folk i Nicaragua, liksom i resten av världen, med sin sexualitet på många olika sätt eftersom vi alla samtidigt är medlemmar i flera olika konkurrerande betydelsesystem och samtalsgemenskaper. De betydelser vi har möjlighet att härleda och internalisera som det "sunda förnuft" utifrån vilket vi skall ta våra beslut och välja vår väg, bestäms därför i hög grad av vår tillgång till alternativa betydelsesystem och hur denna sortering av alternativa verklighetsmodeller är blandad med innehållet i det sociala sammanhang i vilket vi lever, tar emot och tolkar vår värld.

Genom att undersöka en del av de mest betydelsefulla kunskapsinstitutionerna i Nicaragua kan man uppdaga den symboliska kampens arenor, de konkurrerande diskurserna och dessas bakgrunder i vilka olika sexualitetsbetydelser gynnas och omhuldas. Inte minst handlar det om att utforska de idéer och praktiker som sexuallivet relateras till när de realiseras i skolans, massmediernas, de religiösa insti-

tutionernas, de politiska departementens och i olika oberoende organisationers vardagsaktiviteter.

UPPROR MOT SKAMMEN

Så långt i den pågående forskningsprocessen verkar det som om de mest centrala variablerna – förutom de i grunden avgörande materiella fundamenten – med betydelse för ungdomars *empowerment*, dvs. möjligheter att ta kommandot över sina sexualliv, har att göra med å ena sidan de samhälleliga mekanismerna för den sexuella skammens kulturella reproduktion och tillgången på, och inflytandet över, infrastruktur för kommunikation och lärande rörande sex å den andra. Det första fallet handlar om de sätt genom vilka sex som något skamligt via olika kunskapsinstitutioner vidarebefordras från generation till generation. Moralpanikens rop på begränsningar, förbud och kontroll etc. vad gäller t.ex. olika former av visualiserad sinnlighet via massmedierna utgör inget funktionellt bidrag till arbetet för säkrare sex. Snarare blockeras på det här sättet ungdomars möjligheter att på sina egna villkor komma i kontakt med, och förhålla sig till, sina existentiella villkor såväl socialt som sexuellt, och därmed begränsas också deras möjligheter att orientera sig, förstå, välja och ta för dem ändamålsenliga beslut; kort sagt, utöva kontroll.

I stället måste all sexuell fostran ta sin utgångspunkt i ungdomars frågor och behov vilket, moralpaniken till trots, trots allt faktiskt är en relativt tydlig trend i mycket av den moderna svenska sexualupplysningen, både i schemalagda utbildningssammanhang och public service-produktioner. I Nicaragua representeras

dessa utvecklingstendenser framför allt av oberoende organisationers arbete med ungdomar men man hittar även tydliga spår av den här typen av tänkande i olika massmediala sammanhang. Rimbys (1997:48) erfarenheter från Kuba pekar också i den här riktningen. De nya metoderna för sexualupplysning går ut på dialog och självreflektion i stället för indoktrinering, och medvetenheten ökar om att utgångspunkten är ungdomarnas egna erfarenheter och problem och deras möjligheter att kommunicera sina frågeställningar. Mitt eget intervju- och observationsmaterial från ungdomscentret Centro de Atención y Recreación para Adolescentes de Subtiaba (CARAS) i León, Nicaragua, där man bl.a. lyckats utveckla en subkulturell infrastruktur för öppen kommunikation av sex, pekar t.o.m. i riktning mot starkt ökad machismo-oppositionell medvetenhet och förståelse bland unga män för jämställdhet mellan könen.

NOTER

¹ Den här artikeln reflekterar en del av utgångspunkterna för projektet *Everyday Discourses and the Cultural Construction of Sexual Risk-Taking Behavior among Adolescents in Nicaragua* som bedrivs vid institutionen för kultur och medier, Umeå universitet. Den ursprungliga bakgrunden utgörs av ett fortfarande pågående mångårigt forsknings- och forskarutbildningssamarbete rörande reproduktiv- och barnhälsa mellan institutionen för epidemiologi och folkhälsovetenskap i Umeå och institutionerna för preventiv medicin, pediatrik och gynekologi-obstetrik vid UNAN-universitetets medicinska fakultet i León, Nicaragua.

² För att förstå sexbrott, prostitution och andra baksidor av sexuell praktik kommer man inte undan, lika lite som i fall som handlar om rasism,

Dr Jairo Garcia och dr Andres Herrera berättar för en journalist från en av Nicaraguas ledande dagstidningar om sitt ideella arbete på ungdomscentret CARAS. Foto: Lars Gardfors.

våld, kriminalitet och andra samhällsproblem, att ställa de stora frågorna om det samtida samhället och varför det blev just på det sättet. Se Berglund/Ljuslinder 1999:175–180.

- ³ Inom ramen för det ovan nämnda projektet har detta arbete redan inletts bl.a. i samarbete med ungdomscentrat Centro de Atención y Recreación para Adolescentes de Subtiaba (CARAS) i León.

LITTERATUR

- Abma, J.; Driscoll, A. & Moore, K., 1998. "Young women's degree of control over first intercourse: An exploratory analysis." I: *Family Planning Perspectives*, 30 (1):12–18.
- Allen, C. R. (ed.), 1987. *Channels of Discourse*, London.
- Alvarez, M. L.; Burrows, R.; Zvaighat, A. & Muzzo, S., 1987. "Sociocultural characteristics of pregnant and nonpregnant adolescents of low socioeconomic status: A comparative study." I: *Adolescence*, XXII (85).
- Berglund, S., 1982. *Resisting Poverty – Perspectives on Participation and Social Development*. Research Report 65, Department of Sociology, University of Umeå.
- Berglund, S.; Liljestrand, J.; María Marin, F.; Salgado, N. & Zelaya, E., 1993. "The background of unwanted and adolescent pregnancies in Nicaragua." I: *Social Science and Medicine*, 44 (1):1–12.
- Berglund, S. & Ljuslinder, K., 1999. *Humor som samhällsmoral – Svenskar och invandrare på den svenska TV-humorns arena*. Lund: Studentlitteratur.
- Billy, J. O. G.; Brewster, K. L. & Grady, W., 1994. "Contextual effects on the sexual behavior of adolescent women." I: *Journal of Marriage and the Family*, 56 (May) 387–404.
- Collins, H. (ed.), 1990. *Women and Revolution in Nicaragua*. London: Zed Books.
- Edgards, K., 1992. *Tonåringar, sex och samlevnad*. Göteborg: Förlagshuset Gothia.

- Edgardh, K., 1999. *Adolescent Sexuality and Sexual Abuse*. Department of Dermatology and Venereology, Venhälsan, Karolinska Institutet, Söder Hospital, Stockholm 1999.
- Ellsberg, M. C., 2000. *Candies in hell – Research and action on domestic violence against women in Nicaragua*. Umeå University Medical Dissertations, 670.
- Expressen, 2000. Norsk fars, 20 september.
- Friedmann, J., 1979. "Urban poverty in Latin America." I: *Development Dialogue*, 1.
- Forsberg, M., 2000. *Ungdomar och sexualitet: en kunskapsöversikt år 2000*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Garfield, R., & Williams, G., 1992. *Health Care in Nicaragua*. Oxford: Oxford University Press.
- Haesert, H., 1994. *The Contents and Determinants of Sexual Education in Nicaragua*. MFS-report. Department of Epidemiology and Public Health Research, Umeå universitet.
- Hall, B. L., 1975. "Participatory research: An approach for change." I: *Convergence*, 8 (2): 24–32.
- Jarlbrog, G. & Persson E., 1990. "Ungdomar vet mycket om STD och preventivmetoder men har svårt att tillämpa kunskaperna i praktiken." I: *Läkartidningen*, 87:4296–4298.
- Johansson, A., 1999. *La Mujer Sufrida – The Suffering Woman*. Monograph 70 from Department of Sociology, Göteborg University.
- Jørgensen, S. R., 1980. "Dyadic and social network influences on adolescent exposure to pregnancy risk." I: *Journal of Marriage and Family*, 42 (1): 141–155.
- Kutchinsky, B., 1972. *Pornografi och sexualförbrytelser*. Uppsala: Gerbner.
- Lancaster, N. L., 1992. *Life is Hard. Machismo, Danger, and Intimacy of Power in Nicaragua*. Los Angeles: University of California Press.
- Langer, L. M. & Warheit, G. J., 1992. "Pre-adult health decision-making model: Linking decision-making directness/orientation to adolescent health-related attitudes and behaviors." I: *Adolescence*, 27 (108).
- Linares, L. O. m.fl., 1992. "Predictors of repeat pregnancy outcome among black and puerto rican adolescent mothers." I: *Development and Behavioral Pediatrics*, 13 (2):89–94.
- Leví, L., 1993. "La mano vuelta." I: *The Women's Review of Books*, X (10–11 juli).
- Luster, T. & Small, S. A., 1994. "Factors associated with sexual risk-taking behaviors among adolescents." I: *Journal of Marriage and Family*, 56:622–632.
- Marques, M. M. & Ebrahim G. J., 1991. "The antecedents of adolescent pregnancy in a Brazilian squatter community." I: *Journal of Tropical Pediatrics*, 37:194–8.
- "Norsk fars", ledare, s. 2, Expressen, 30 september 2000.
- Odhner, C., 1991. "Tidigt vuxensansvar, brist i familjerelationer vanliga fynd bland unga flickor som söker abort." I: *Läkartidningen*, 88:1301–2.
- Renzi, M. R. & Agurto, M., 1993. *Que Hace la Mujer Nicaraguense ante la Crisis Económica?* Managua: Fundación Internacional para el Desarrollo Económico Global.
- Rimby, M., 1997. *Kärlek i krisens tid – ungdom, sexualitet och reproduktion på Kuba*. PROP Reports 17, Lunds universitet.
- Ruusuväara L., 1983. *Teenage abortions. Family background, sexual experience and contraceptive Use*. Institutionen för Obstetrik och Gynekologi, Helsingfors Universitet.
- Strasburger, V. S., 1995. *Adolescents and the Media. Medical and Psychological Impact*. London: Sage.
- Traen, B., 1993. *Norwegian Adolescents' Sexuality in the Era of Aids*. PhD thesis, Faculty of Medicine, University of Oslo.
- Turner, G., 1990, *British Cultural Studies*. London: Routledge.
- Weeks, J., 1981. *Sex, Politics and Society*. New York: Longman.
- Weeks, J., 1986. *Sexuality*. London: Routledge.
- White, M., 1987. "Ideological analysis and television." I: Allen, R. C. (ed.), *Channels of Discourse, Reassembled*. London: Routledge.
- White, S. D. & DeBlassie, R. R., 1992. "Adolescent sexual behavior." I: *Adolescence*, 27 (105).
- WHO, 1950. *Official Records of the World Health Organization*, 27.
- WHO, 1993. *Health of Young People. A Challenge and a Promise*. Geneva.
- Zelaya, E.; Pena, R.; Garcia, J.; Berglund, S.; Persson, L.-Å. & Liljestrang, J., 1996. "Contraceptive patterns among women and men in León, Nicaragua." I: *Contraception*, 54:359–365.
- Zelaya, E., 1999. *Adolescent Pregnancies in Nicaragua – The Importance of Education*. Doktorsavhandling, framlagd vid institutionen för epidemiologi och folkhälsovetenskap, Umeå universitet.
- Ådin, H., 2000. "Hur står det till?" I: *Insikt – om HIV, sex & sant*, 2.

SUMMARY

*The Cultural Inconsistencies
of Sexual Risk-Taking Behaviour
Reflections on Adolescent Sexual Empowerment
in Nicaragua*

This article reflects the points of departure for the project *Everyday Discourses and the Cultural Construction of Sexual Risk-Taking Behavior among Adolescents in Nicaragua*. By means of qualitative tools of research, not least participatory action research, the aim of the project is to produce applicable knowledge for intervention and change especially with respect to adolescent health care services. This implies increased learning about how

different expressions of sexuality, attitudes to sex, sexual behavior and its complications are culturally and ideologically constructed and reproduced. Accordingly the project will explore: 1) the discourses through which sexuality is cognitively and affectively approached, understood and communicated within and through important knowledge institutions; 2) how the contents of this information is processed, understood, used and communicated among receiving adolescents and related adults; 3) the extent to which, and in what respect, different sources of direct and mediated everyday experiences in interaction possibly contribute to either stability and maintenance or disintegration and change of ruling ideas and dominant behavior regarding sex and reproduction.